

Wannsee-konferansen gjaldt jødene

Av Bernt Hagtvet, professor, Institutt for statsvitenskap, UiO

Jeg forstår ikke hvorfor Bjarte Bruland behøver å ikle seg en så arrogant skolemesterrolle når han i sin kronikk 23. mars anklager meg for 1.) at jeg ikke ser at Wannsee-konferansen 20. januar 1942 utelukkende omhandlet jødene, 2.) at jeg «legger for stor vekt på Wannsee-konferansen som det viktigste dreiepunkt i tilintetgjøringsprosessen». Han leser meg usedvanlig en-strengt og vrangvillig.

1. Ja, selvfølgelig, i Wannsee handlet det bare om utryddelsen av jøder. Når jeg minnet om at nazistene drepte også andre enn jøder i samme åndedrag som jeg nevnte Wannsee, så var det ikke for å undergrave denne tolkning av dagsordenen der. Jeg sa at de vedtok som gjaldt jødene ytterligere ga fart til nazismens folkemord i sin alminnelighet, en forbrytelse som også skulle komme til å omfatte et bredt register av andre grupper. Når det gjelder drapene på de kronisk syke og mentalt handicappede,

Bernt Hagtvet

kunne man f.eks. argumentere for at de var tilnærmet like systematiske og dyptgripende som drapene på jødene. (De omfattet naturligvis langt færre).

Poenget her er å feste fokus på den morderiske ideologi som nazismen var. Den blinket først og fremst ut jødene, men hadde også andre former for avvik fra ariernormene som sitt hatobjekt. Det gjaldt ikke minst slaverne, «undermenneskene» i øst, roma- og sinti-folket, homofile, religiøse sekter (særlig Jehovas vitner) og politiske motstandere. Av disse var det ingen som ble så systematisk utryddet som jødene.

2. Forskningslitteraturen om Wannsee-konferansen er nå enorm. I en kommende bok om Eichmann-saken, Mannen som holdt sin indre

svinehund i sjakk, tar jeg den opp i hele sin bredde. Her bare dette: Det er naturligvis korrekt at utryddelsene av jøder alt var godt i gang høsten 1941. Hvorfor da Wannsee? En tradisjon sier at Reinhard Heydrich ønsket å implisere hele Nazi-Tysklands statsapparat og derigjennom ytterligere legitimisere Wehrmachts aktive deltagelse i drapene ute i felten. (Ganske unødvendig, viste det seg, hæren var overvillig til å gjøre sitt; om dette har vi enormt med dokumentasjon). Dessuten ville han markere revir på vegne av SS og eksproprierte saksfeltet jødedrap vis-à-vis andre konkurrerende nazi-organisasjoner. Man kan her tale om at han ville en samordning og sentralisering. På slutten av 1941 var det ennå ikke fattet en endelig beslutning om systematisk massedrap som innebar transport av hundretusener av jøder til tilintetgjøringsleirer, sier en annen tradisjon. Denne utviklingen skytter fart etter Wannsee og ble

i realiteten bestyrket av denne konferansen. Ikke minst var Wannsee viktig for vedtaket om å drepe jøder i Tyskland og i Vest-Europa.

Den nøyaktige plassering av Wannsee-konferansen i beslutningsprosessen frem mot gassdrapene var ikke mitt hovederend i artikkelen 2. mars. Jeg fastholder likevel mitt ordvalg som dekkende for den historiske realitet. Poenget med min første artikkel var å løfte Villa Grande frem som enestående mulighet for nasjonen Norge til å få til et forskningssenter for og minnesmerke om folkemord på internasjonalt nivå. Det Mosaiske Trossamfund har alt vist stor generøsitet i å få dette til – den norske stat likeså. Arbeidet er godt i gang.

Nå gjelder det å samle alle gode krefter, ikke drive pedantisk kverulanteri som Frank Meyer gjør, og nokså perifere irettesettelser (overfor meg), som Bjarte Brulands artikkel er preget av.